

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

4 martie 2020 *

„Trimitere preliminară – Apropierea legislațiilor – Servicii de telecomunicații – Punerea în aplicare a operării de rețele deschise de telecomunicații – Directiva 97/13/CE – Taxe și redevențe aplicabile licențelor individuale – Regim tranzitoriu care instituie o redevență pe lângă cele autorizate de Directiva 97/13/CE – Autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri a unei instanțe superioare considerate contrare dreptului Uniunii”

În cauza C-34/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio, Italia), prin decizia din 11 decembrie 2018, primită de Curte la 17 ianuarie 2019, în procedura

Telecom Italia SpA

împotriva

Ministero dello Sviluppo Economico,

Ministero dell’Economia e delle Finanze,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, doamna R. Silva de Lapuerta (raportoare), vicepreședintă a Curții, domnul M. Safjan, doamna C. Toader și domnul N. Jääskinen, judecători,

avocat general: domnul E. Tanchev,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Telecom Italia SpA, de F. Lattanzi, avocat;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de P. Gentili, avvocato dello Stato;
- pentru Comisia Europeană, de L. Malferrari și de L. Nicolae, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

* Limba de procedură: italiana.

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 22 din Directiva 97/13/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 10 aprilie 1997 privind un cadru comun pentru autorizațiile generale și licențele individuale în domeniul serviciilor de telecomunicații (JO 1997, L 117, p. 15).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Telecom Italia SpA, pe de o parte, și Ministero dello Sviluppo Economico (Ministerul Dezvoltării Economice, Italia) și Ministero dell'Economia e delle Finanze (Ministerul Economiei și Finanțelor, Italia), pe de altă parte, în legătură cu obligația impusă acestuia de a plăti o redevență întemeiată pe cifra sa de afaceri din anul 1998.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Considerentele (2), (12) și (26) ale Directivei 97/13 enunță:

„(2) întrucât Comunicarea Comisiei din 25 ianuarie 1995 privind consultarea cu privire la Cartea verde privind liberalizarea infrastructurilor de telecomunicații și a rețelelor de televiziune prin cablu a confirmat necesitatea de a stabili norme la nivelul Comunității pentru a garanta că regimurile de autorizare generală și de licențe individuale se bazează pe principiul proporționalității și vor fi deschise, transparente și nediscriminatorii; că Rezoluția Consiliului din 18 septembrie 1995 privind instituirea viitorului cadru de reglementare în domeniul telecomunicațiilor [...] recunoaște că stabilirea, cu respectarea principiului subsidiarității, a principiilor comune privind sistemele de autorizare generală și de licențe individuale ale statelor membre care se vor baza pe categorii de drepturi și obligații echilibrate constituie un element-cheie al elaborării acestui cadru de reglementare în Uniune; întrucât aceste principii ar trebui să acopere toate autorizațiile necesare pentru prestarea oricărui serviciu de telecomunicații și pentru stabilirea și/sau exploatarea oricărei infrastructuri care permite prestarea de servicii de telecomunicații;

[...]

(12) întrucât orice taxă sau redevență impusă întreprinderilor în cadrul procedurilor de autorizare trebuie să se întemeieze pe criterii obiective, nediscriminatorii și transparente;

[...]

(26) întrucât prezenta directivă se aplică în același timp autorizațiilor existente și viitoare; întrucât anumite licențe au fost acordate pentru perioade care depășesc 1 ianuarie 1999; întrucât dispozițiile acestor autorizații care sunt contrare dreptului comunitar, în special cele care conferă titularilor drepturi speciale sau exclusive, sunt, conform jurisprudenței Curții de Justiție, inoperante începând cu data indicată în măsurile comunitare relevante; întrucât, pentru alte drepturi care nu aduc atingere intereselor altor întreprinderi în temeiul dreptului comunitar, statele membre ar putea prelungi valabilitatea acestora în scopul evitării cererilor de despăgubire”. [traducere neoficială]

4 Articolul 3 alineatul (3) din această directivă prevede:

„Statele membre asigură ca serviciile și/sau rețelele de telecomunicații să poată fi furnizate fie fără autorizație, fie pe baza unei autorizații generale completate, după caz, de drepturi și de obligații care necesită o evaluare individuală a candidaturilor și care conduc la acordarea uneia sau mai multor licențe individuale. [...]” [traducere neoficială]

5 Articolul 6 din directiva menționată, intitulat „Taxe și redevențe aplicabile procedurilor de autorizare generală”, prevede:

„Fără a aduce atingere contribuției financiare pentru furnizarea de servicii universale în conformitate cu dispozițiile din anexă, statele membre garantează că taxele aplicate întreprinderilor în cadrul procedurilor de autorizare vor avea drept unic scop acoperirea cheltuielilor administrative aferente eliberării, gestionării, controlului și aplicării sistemului de autorizare generală. Aceste taxe vor fi publicate într-un mod corespunzător și suficient de detaliat pentru a facilita accesul la informațiile referitoare la acestea.” [traducere neoficială]

6 Articolul 11 din aceeași directivă, intitulat „Taxe și redevențe aplicabile licențelor individuale”, are următorul cuprins:

„(1) Statele membre se asigură ca taxele aplicate întreprinderilor pentru procedurile de autorizare să aibă ca obiect numai acoperirea costurilor administrative aferente eliberării, gestionării, controlului și aplicării licențelor individuale specifice. Taxele aplicabile pentru o licență individuală sunt proporționale cu volumul de lucru necesar și sunt publicate în mod corespunzător și suficient de detaliat pentru ca informațiile să fie ușor accesibile.

(2) Fără a aduce atingere alineatului (1), în situația unor resurse limitate, statele membre pot autoriza autoritățile naționale de reglementare să impună redevențe pentru a ține seama de necesitatea de a asigura o utilizare optimă a acestei resurse. Aceste redevențe sunt nediscriminatorii și țin în special seama de necesitatea de a promova dezvoltarea unor servicii inovatoare și a concurenței.” [traducere neoficială]

7 Articolul 22 din Directiva 97/13, intitulat „Autorizații existente la data intrării în vigoare a prezentei directive”, prevede:

„(1) Statele membre adoptă toate dispozițiile necesare în vederea realizării conformității cu prezenta directivă anterior datei de 1 ianuarie 1999, a autorizațiilor existente la data intrării în vigoare a acesteia.

(2) În cazul în care aplicarea dispozițiilor prezentei directive are drept consecință modificări ale condițiilor de autorizare deja existente, statele membre pot proroga durata de validitate a condițiilor, cu excepția celor care conferă drepturi speciale sau exclusive ce au fost retrase sau ce trebuie retrase în temeiul dreptului comunitar, cu condiția ca acest fapt să nu aducă atingere drepturilor altor întreprinderi prevăzute de dreptul comunitar, inclusiv de prezenta directivă. Într-o astfel de situație statele membre notifică Comisiei măsurile adoptate în acest scop și le motivează.

(3) Fără a aduce atingere dispozițiilor alineatului (2), obligațiile privind autorizațiile existente la data intrării în vigoare a prezentei directive în privința cărora nu se va realiza conformitatea cu dispozițiile prezentei directive până la 1 ianuarie 1999 vor fi inaplicabile.

În situații justificate, statele membre pot obține la cerere din partea Comisiei o amânare a acestei date.” [traducere neoficială]

- 8 Articolul 25 din această directivă, intitulat „Punerea în aplicare a directivei”, enunță la primul paragraf:

„Statele membre asigură intrarea în vigoare a actelor cu putere de lege și a actelor administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive și publică cât mai repede posibil și în orice caz până la 31 decembrie 1997 condițiile și procedurile privind autorizațiile. Statele membre comunică de îndată Comisiei textul acestor dispoziții.” [traducere neoficială]

- 9 Articolul 26 din directiva menționată, intitulat „Intrare în vigoare”, prevede:

„Prezenta directivă intră în vigoare în a douăzecea zi de la data publicării în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*.” [traducere neoficială]

Dreptul italian

Codul poștal și al telecomunicațiilor

- 10 Până la transpunerea Directivei 97/13, serviciul de telecomunicații publice în Italia era rezervat statului, în temeiul articolului 1 primul paragraf din codice postale e delle telecomunicazioni (Codul poștal și al telecomunicațiilor), anexat la decreto del presidente della Repubblica n. 156 – Approvazione del testo unico delle disposizioni legislative in materia postale, di bancoposta e di telecomunicazioni (Decretul Președintelui Republicii nr. 156, prin care s-a aprobat textul unic ce cuprinde dispozițiile legislative în materie de poștă, de servicii bancare prin poștă și de telecomunicații) din 29 martie 1973 (supliment ordinar la GURI nr. 113 din 3 mai 1973).

- 11 Potrivit articolului 188 din Codul poștal și al telecomunicațiilor:

„Concesionarul are obligația să plătească statului o redevență anuală în cuantumul stabilit în prezentul decret, în regulamentul sau în actul de concesiune.”

- 12 Această redevență era calculată proporțional cu veniturile sau cu profitul brut aferente serviciului care face obiectul concesiunii, cu scăderea sumelor plătite concesionarului rețelei publice.

Decretul nr. 318/1997

- 13 Directiva 97/13 a fost transpusă în special prin decreto del presidente della Repubblica n. 318 – Regolamento per l’attuazione di direttive comunitarie nel settore delle telecomunicazioni (Decretul Președintelui Republicii nr. 318 privind regulamentul de aplicare a directivelor europene în sectorul telecomunicațiilor) din 19 septembrie 1997 (supliment ordinar la GURI nr. 221 din 22 septembrie 1997, denumit în continuare „Decretul nr. 318/1997”).

- 14 Articolul 2 alineatele 3-6 din Decretul nr. 318/1997 prevede:

„3. Până la data de 1 ianuarie 1998, se mențin drepturile speciale și exclusive pentru furnizarea serviciului de telefonie vocală și pentru instalarea și furnizarea de rețele publice de telecomunicații aferente acestora. [...]

4. Până la data de 1 ianuarie 1999, se modifică, la inițiativa [autorității naționale de reglementare], concesiunile pentru uz public și autorizațiile prevăzute la articolul 184 alineatul 1 din Codul poștal și al telecomunicațiilor existente la momentul intrării în vigoare a prezentului regulament în vederea realizării conformității cu dispozițiile cuprinse în acest regulament.

5. În cazul în care aplicarea dispozițiilor prezentului regulament produce modificări ale condițiilor concesiunilor și ale autorizațiilor existente, aceste condiții rămân valide cu excepția celor care conferă drepturi speciale sau exclusive, retrase sau care trebuie retrase în temeiul prezentului regulament, fără a aduce atingere drepturilor celorlalte întreprinderi conferite în special de dreptul comunitar.

6. Cu excepția dispozițiilor alineatelor 4 și 5, obligațiile care rezultă din concesiunile și din autorizațiile existente la data intrării în vigoare a prezentului regulament, fără a fi conforme cu acesta, sunt nule începând de la data de 1 ianuarie 1999.”

15 Articolul 6 alineatul 20 din acest decret prevede:

„[...] contribuția solicitată întreprinderilor pentru procedurile privind licențele individuale este destinată exclusiv acoperirii costurilor administrative efectuate, aferente verificării, controlului gestionării serviciului și menținerii condițiilor prevăzute pentru licențele propriu-zise. [...]”

16 Articolul 21 alineatul 2 din decretul menționat are următorul cuprins:

„Cu excepția unor dispoziții exprese din prezentul regulament, dispozițiile în vigoare în materie de telecomunicații continuă să se aplice. Continuă în special să se aplice dispozițiile prevăzute la articolul 188 din Codul poștal și al telecomunicațiilor în scopurile prevăzute la articolul 6 alineatele 20 și 21 și până la adoptarea unei decizii diferite de către [autoritatea națională de reglementare].”

Legea nr. 448 din 23 decembrie 1998

17 Potrivit articolului 20 alineatul (3) din legea n. 448 – Misure di finanza pubblica per la stabilizzazione e lo sviluppo (Legea nr. 448 privind dispoziții în materie de finanțe publice pentru stabilizare și dezvoltare) din 23 decembrie 1998 (supliment ordinar la GURI nr. 302 din 29 decembrie 1998):

„Începând de la data de 1 ianuarie 1999, dispozițiile articolului 188 din [Codul poștal și al telecomunicațiilor] nu se mai aplică operatorilor de servicii publice de telecomunicații.”

18 În temeiul articolului 20 alineatul 4 din legea menționată, se abrogă articolul 21 alineatul 2 din Decretul nr. 318/1997.

Litigiul principal și întrebările preliminare

19 Telecom Italia era concesionarul exclusiv al serviciului public de telecomunicații, în temeiul articolului 188 din Codul poștal și al telecomunicațiilor.

20 Printr-o notă a Ministero delle Comunicazioni (Ministerul Comunicațiilor, Italia) din 9 iulie 2003, Telecom Italia a fost invitată să plătească suma de 31 118 630,05 euro reprezentând soldul redevenței de concesiune pentru exercițiul bugetar 1997 și suma de 41 025 043,06 euro reprezentând soldul redevenței de concesiune pentru exercițiul bugetar 1998.

21 Telecom Italia a contestat respectiva notă la Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio, Italia), care a sesizat Curtea cu o întrebare preliminară ce a condus la pronunțarea Hotărârii din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106).

- 22 La punctul 45 din hotărârea menționată, Curtea a decis că Directiva 97/13 se opune ca un stat membru să solicite unui operator, fost titular al unui drept exclusiv asupra serviciilor de telecomunicații publice, plata timp de un an începând de la data limită prevăzută pentru transpunerea acestei directive în dreptul național, și anume până la 31 decembrie 1998, a unei obligații pecuniare corespunzătoare cuantumului solicitat anterior drept contraprestație pentru acordarea dreptului exclusiv menționat.
- 23 În lumina aceleiași hotărâri, instanța de trimitere a statuat, prin hotărârea nr. 11386 din 15 decembrie 2008, că redevența era datorată pentru anul 1998.
- 24 Această hotărâre a fost atacată de Telecom Italia la Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia), care, prin hotărârea nr. 7506 din 1 decembrie 2009, a confirmat că cerința plății redevenței pentru anul 1998 era compatibilă cu dreptul Uniunii, în special în lumina Hotărârii din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106).
- 25 Considerând că a suferit un prejudiciu ca urmare a unei interpretări incorecte a Hotărârii din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106), de către Consiglio di Stato (Consiliul de Stat), Telecom Italia a introdus împotriva statului italian o acțiune în răspundere civilă întemeiată pe exercitarea incorectă a funcției jurisdicționale la Corte d'Appello di Roma (Curtea de Apel din Roma, Italia), care, prin decizia din 31 ianuarie 2012, a admis reclamația introdusă de această societate și a constatat existența unei încălcări vădite a dreptului Uniunii.
- 26 În urma acestei decizii, Telecom Italia, prin acțiunea în discuție în litigiul principal, solicită instanței de trimitere să declare nedatorate și sumele solicitate cu titlu de redevență pentru anul 1998 și, în consecință, să înlăture puterea de lucru judecat a hotărârii Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) nr. 7506 din 1 decembrie 2009.
- 27 În acest context, instanța de trimitere are îndoieli în ceea ce privește domeniul de aplicare al Directivei 97/13 și aspectul dacă reglementarea națională și interpretarea dată acesteia de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) sunt compatibile cu dreptul Uniunii.
- 28 Din cererea de decizie preliminară reiese că, potrivit interpretării date de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) în hotărârea nr. 7506 din 1 decembrie 2009, Telecom Italia a fost obligată să plătească redevența pentru anul 1998 din moment ce această redevență era contrapartida concesiunii serviciului de telecomunicații și este necontestat că, în cursul acestui an, Telecom Italia a continuat să fie concesionară și să furnizeze un astfel de serviciu, deși nu exclusiv.
- 29 În această privință, din decizia de trimitere reiese că redevența pentru anul 1998 era calculată în funcție de cifra de afaceri a Telecom Italia, iar nu de cheltuielile administrative și de control prevăzute la articolele 6 și 11 din Directiva 97/13. Or, potrivit instanței de trimitere, nu ar fi exclus ca din Hotărârea din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106), să reiasă că, după intrarea în vigoare a acestei directive, sarcinile pecuniare impuse întreprinderilor din sectorul serviciilor de telecomunicații au fost reglementate exclusiv de aceste articole.
- 30 Rezultă, potrivit instanței de trimitere, că interpretarea dată de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) ar putea fi contrară jurisprudenței stabilite de Curte în Hotărârea din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106), și, în caz afirmativ, aceasta ridică problema consecințelor care decurg, în măsura în care hotărârea Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) nr. 7506 din 1 decembrie 2009 a rămas definitivă și, prin urmare, a dobândit, potrivit dreptului intern, autoritate de lucru judecat.

31 În aceste condiții, Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 22 alineatul (3) din Directiva 97/13 poate fi interpretat în sensul că permite, inclusiv pentru anul 1998, menținerea obligației de a plăti o redevență sau o contraprestație corespunzătoare – în măsura în care se calculează pe baza unei părți identice din cifra de afaceri – celei datorate în temeiul regimului în vigoare anterior aceleiași directive?

2) Având în vedere Hotărârea Curții din 18 septembrie 2003, Albacom și Infostrada (C-292/01 și C-293/01, EU:C:2003:480), și Hotărârea Curții din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106), Directiva 97/13 se opune unei hotărâri pronunțate de o instanță națională și care a dobândit autoritate de lucru judecat ca rezultat al unei interpretări eronate și/sau al unei denaturări a directivei menționate, astfel încât această autoritate de lucru judecat poate fi înlăturată de o a doua instanță care este chemată să judece un litigiu întemeiat pe același raport juridic material, dar care se diferențiază prin caracterul accesoriu al plății solicitate în raport cu cea care făcea obiectul cauzei cu privire la care a fost dobândită autoritatea de lucru judecat?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

32 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 22 alineatul (3) din Directiva 97/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care prelungeste, pentru anul 1998, obligația impusă unei întreprinderi de telecomunicații titulare a unei autorizații existente la data intrării în vigoare a acestei directive de a plăti o redevență calculată în funcție de cifra de afaceri, și nu doar în funcție de cheltuielile administrative de eliberare, de gestionare, de control și de punere în aplicare a regimului de autorizare generală și de licențe individuale.

33 Curtea a avut deja ocazia să examineze compatibilitatea cu Directiva 97/13 a unei sarcini pecuniare anuale impuse Telecom Italia, fost titular al unui drept exclusiv asupra serviciilor de telecomunicații publice în Italia, în Hotărârea din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106).

34 În respectiva hotărâre, Curtea a decis că Directiva 97/13 trebuie interpretată în sensul că se opune ca un stat membru să solicite unui operator, fost titular al unui drept exclusiv asupra serviciilor de telecomunicații publice, devenit titular al unei autorizații generale, plata timp de un an începând de la data limită prevăzută pentru transpunerea acestei directive în dreptul național și anume până la 31 decembrie 1998, a unei obligații pecuniare precum redevența în discuție în litigiul principal, corespunzătoare cuantumului solicitat anterior drept contraprestație pentru acordarea dreptului exclusiv menționat.

35 În urma acestui răspuns, Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional Lazio) a considerat totuși, prin hotărârea nr. 11386 din 15 decembrie 2008, că plata redevenței pentru anul 1998 era compatibilă cu Directiva 97/13, fapt confirmat de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) în hotărârea nr. 7506 din 1 decembrie 2009.

36 În acest context, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la domeniul de aplicare al Directivei 97/13, în special al articolului 22 din aceasta, și ridică problema dacă reglementarea națională, astfel cum a fost interpretată de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) în hotărârea nr. 7506 din 1 decembrie 2009, este compatibilă cu dreptul Uniunii.

- 37 În această privință, trebuie amintit, pe de o parte, că, potrivit articolului 26 din Directiva 97/13, aceasta a intrat în vigoare în a douăzecea zi de la data publicării în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene*, și anume la 27 mai 1997. Articolul 25 din această directivă obliga statele membre să pună în aplicare dispozițiile necesare pentru a se conforma directivei menționate până la 31 decembrie 1997.
- 38 Pe de altă parte, potrivit articolului 3 alineatul (3) din Directiva 97/13, statele membre se asigură că serviciile și/sau rețelele de telecomunicații pot fi furnizate fie fără autorizație, fie pe baza unei autorizații generale sau a unei licențe individuale. În ceea ce privește autorizațiile generale, articolul 6 din această directivă prevede că, în afara contribuțiilor financiare pentru furnizarea serviciului universal în conformitate cu anexa la aceasta, statele membre se asigură că taxele aplicate întreprinderilor pentru procedurile de autorizare au ca unic scop acoperirea cheltuielilor administrative aferente eliberării, gestionării, controlului și punerii în aplicare a acestor autorizații. Situația este aceeași pentru sarcinile pecuniare prevăzute la articolul 11 din directiva menționată pentru licențele individuale, cu singura excepție privind posibilitatea de a impune redevențe în cazul utilizării unor resurse rare, astfel cum este prevăzută la alineatul (2) al acestui articol.
- 39 Pe de altă parte, ținând seama de faptul că Directiva 97/13 se aplică în același timp autorizațiilor existente și viitoare, astfel cum reiese din considerentul (26) al acesteia, articolul 22 din directiva menționată a stabilit un regim tranzitoriu pentru autorizațiile existente la data intrării în vigoare a acesteia. Astfel, în primul rând, potrivit alineatului (1) al acestui articol, se acordă un termen suplimentar de un an, care expiră la 1 ianuarie 1999, pentru punerea în conformitate a autorizațiilor existente. În al doilea rând, la alineatul (2) al articolului menționat se prevede posibilitatea prelungirii validității condițiilor legate de autorizațiile existente, însă sub rezerva ca aceste condiții să nu confere drepturi speciale sau exclusive care au fost denunțate sau care trebuie să fie denunțate în temeiul dreptului Uniunii și ca această prorogare de validitate să nu aducă atingere drepturilor conferite de dreptul Uniunii altor întreprinderi. În sfârșit, alineatul (3) al aceluiași articol prevede că obligațiile vizate trebuie puse în conformitate cu directiva menționată înainte de 1 ianuarie 1999, sub sancțiunea de a deveni inoperante, cu excepția cazului în care statul membru respectiv a obținut, la cerere, din partea Comisiei o amânare a acestei date.
- 40 Prin urmare, în conformitate cu regimul tranzitoriu prevăzut la articolul 22 din Directiva 97/13, în cursul anului 1998, statele membre puteau fie să prelungească validitatea condițiilor prevăzute pentru autorizațiile existente, cu excepția celor care confereau drepturi speciale sau exclusive, fie să obțină de la Comisie o amânare a datei de conformare cu Directiva 97/13.
- 41 În speță, din cererea de decizie preliminară reiese că, printr-o notă a Ministerului Comunicațiilor din 9 iulie 2003, s-a solicitat Telecom Italia plata sumei de 41 025 043,06 euro cu titlu de sold al redevenței de concesiune, pentru exercițiul bugetar 1998. Această notă a fost confirmată de Tribunalul administrativ regional per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio) prin hotărârea nr. 11386 din 15 decembrie 2008 și ulterior de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) în hotărârea nr. 7506 din 1 decembrie 2009, aceste instanțe considerând că plata redevenței pentru anul 1998 era compatibilă cu Directiva 97/13.
- 42 Cu toate acestea, o astfel de interpretare a instanțelor menționate nu își găsește temeiul în dispozițiile Directivei 97/13 și nu poate fi reținută.
- 43 Astfel, în primul rând, Curtea a statuat, la punctul 28 din Hotărârea din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106), că articolul 22 din Directiva 97/13 nu prevede în mod explicit obligațiile pecuniare aplicabile întreprinderilor de telecomunicații titulare de autorizații, indiferent dacă este vorba despre autorizații generale sau despre licențe individuale. Doar articolele 6 și 11 din această directivă se referă expres la acest aspect.

- 44 În al doilea rând, la punctele 32 și 34 din hotărârea menționată, Curtea a arătat, pe de o parte, că obiectul articolului 22 din Directiva 97/13 este străin de menținerea unei sarcini pecuniare legate de un drept exclusiv anterior și, pe de altă parte, că, dacă un stat membru nu a obținut autorizația Comisiei de a menține drepturi speciale sau exclusive în materie de telecomunicații, articolul 22 alineatul (2) din această directivă exclude menținerea condițiilor care conferă astfel de drepturi după data de 31 decembrie 1997. Or, dacă se elimină un drept exclusiv, această eliminare trebuie să aibă în mod normal repercusiuni asupra aplicării sarcinii pecuniare care reprezintă contraprestația acestuia.
- 45 În al treilea rând, Curtea a considerat, la punctul 36 din aceeași hotărâre, că o obligație sub forma unei redevențe privind un drept exclusiv anterior nu intră în sfera de aplicare a obligațiilor vizate la articolul 22 alineatul (3) din Directiva 97/13 și că, în aplicarea articolului 25 din directiva menționată, o astfel de redevență nu poate fi menținută ulterior datei de 31 decembrie 1997.
- 46 Desigur, Curtea a statuat, la punctul 38 din Hotărârea din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106), că revine instanței naționale sarcina de a stabili dacă redevența în discuție în litigiul principal era legată de dreptul exclusiv referitor la serviciul de telecomunicații publice acordat Telecom Italia înainte de intrarea în vigoare a Directivei 97/13.
- 47 Totuși, această trimitere la instanța națională trebuie să țină seama de faptul că, astfel cum a statuat Curtea la punctul 39 din hotărârea menționată, presupunând că o astfel de redevență nu este legată de un astfel de drept exclusiv acordat înainte de intrarea în vigoare a Directivei 97/13, trebuie să se examineze dacă o asemenea sarcină constituie o „obligație”, în sensul articolului 22 alineatul (3) din această directivă, susceptibilă să beneficieze de derogarea prevăzută la această dispoziție.
- 48 Or, astfel cum s-a arătat la punctul 43 din prezenta hotărâre, numai articolele 6 și 11 din Directiva 97/13 reglementează obligațiile pecuniare aplicabile întreprinderilor titulare de autorizații în domeniul serviciilor de telecomunicații. În ceea ce privește licențele individuale, articolul 11 alineatul (1) din această directivă prevede că taxele impuse de statele membre întreprinderilor titulare ale acestor licențe au drept unic scop acoperirea cheltuielilor administrative legate de activitatea generată de punerea în aplicare a licențelor menționate. Același raționament se aplică taxelor impuse de statele membre pentru autorizațiile generale în temeiul articolului 6 din Directiva 97/13, care prevede în plus o singură altă formă de contribuție financiară, și anume contribuțiile privind furnizarea serviciului universal (Hotărârea din 21 februarie 2008, Telecom Italia, C-296/06, EU:C:2008:106, punctul 42 și jurisprudența citată).
- 49 În această privință, reiese din jurisprudența Curții că Directiva 97/13 prevede nu numai norme referitoare în special la procedurile de acordare a autorizațiilor și la conținutul acestora, ci și la natura, chiar la întinderea obligațiilor pecuniare legate de aceste proceduri, pe care statele membre le pot impune întreprinderilor din sectorul serviciilor de telecomunicații. Or, această directivă ar fi lipsită de efect util dacă statele membre ar fi libere să stabilească sarcinile fiscale pe care trebuie să le suporte întreprinderile din acest sector (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 septembrie 2003, Albacom și Infostrada, C-292/01 și C-293/01, EU:C:2003:480, punctele 36 și 38).
- 50 Astfel de sarcini, altele decât cele prevăzute la articolele 6 și 11 din Directiva 97/13, ar avea ca efect sporirea considerabilă a taxelor și a redevențelor pe care statele membre sunt autorizate în mod expres să le impună în temeiul acestei directive și ar crea un obstacol semnificativ în calea liberei prestări a serviciilor de telecomunicații, ceea ce este contrar obiectivelor urmărite de legiuitorul Uniunii și depășește cadrul comun stabilit de directiva menționată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 septembrie 2003, Albacom și Infostrada, C-292/01 și C-293/01, EU:C:2003:480, punctele 40 și 41).
- 51 În consecință, noțiunea „condițiile de autorizare deja existente”, în sensul articolului 22 alineatul (2) din Directiva 97/13, care pot beneficia de o prelungire a valabilității acestora în cursul anului 1998, vizează diferite drepturi și obligații, fără a cuprinde însă obligațiile pecuniare impuse întreprinderilor

de telecomunicații titulare ale unor autorizații. Această noțiune acoperă termenul „obligății”, în sensul articolului 22 alineatul (3) din această directivă, care, în consecință, nu poate viza o sarcină pecuniară care ar fi impusă unei întreprinderi de telecomunicații fără legătură cu condițiile de exercitare a autorizației acordate acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 februarie 2008, Telecom Italia, C-296/06, EU:C:2008:106, punctele 41, 43 și 44).

52 Având în vedere toate considerațiile precedente, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 22 alineatul (3) din Directiva 97/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care prelungeste, pentru anul 1998, obligația impusă unei întreprinderi de telecomunicații titulare a unei autorizații existente la data intrării în vigoare a acestei directive de a plăti o redevență calculată în funcție de cifra de afaceri, și nu doar în funcție de cheltuielile administrative de eliberare, de gestionare, de control și de punere în aplicare a regimului de autorizare generală și de licențe individuale.

Cu privire la a doua întrebare

53 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că impune unei instanțe naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă autoritate de lucru judecat unei decizii judecătorești, din moment ce aceasta ar permite remedierea unei încălcări a unei dispoziții de drept al Uniunii.

54 Trebuie arătat, cu titlu introductiv, că nu reiese cu claritate din dosarul de care dispune Curtea că autoritatea de lucru judecat cu care este investită hotărârea Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) nr. 7506 din 1 decembrie 2009 este, în ceea ce privește cauza principală, de natură să fie obligatorie pentru instanța de trimitere.

55 În această privință, Telecom Italia și Comisia consideră că obiectul cauzei în care s-a pronunțat hotărârea Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) nr. 7506 din 1 decembrie 2009 și cel al cauzei principale sunt diferite, din moment ce prima cauză privea existența unei datorii, în timp ce cauza principală privește soldul acestei datorii și, prin urmare, nu se pune problema autorității de lucru judecat. Dimpotrivă, guvernul italian susține că identitatea părților și a întrebărilor adresate în cauza principală și a celor soluționate prin hotărârea menționată a Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) obligă instanța de trimitere să se conformeze acesteia din urmă în temeiul autorității de lucru judecat.

56 Or, trebuie amintit că, în ceea ce privește interpretarea dispozițiilor din ordinea juridică națională, Curtea este în principiu obligată să se bazeze pe calificările care rezultă din decizia de trimitere. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, Curtea nu este competentă să interpreteze dreptul intern al unui stat membru (Hotărârea din 10 ianuarie 2019, ET, C-97/18, EU:C:2019:7, punctul 24).

57 Din decizia de trimitere reiese că litigiul principal se întemeiază pe același raport juridic substanțial precum cel în care s-a pronunțat hotărârea Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) nr. 7506 din 1 decembrie 2009, dar este diferit de cauza în care s-a pronunțat acesta din urmă ca urmare a caracterului accesoriu al plății solicitate în raport cu cea care făcea obiectul acestei cauze. În orice caz, este de competența instanței de trimitere să verifice dacă, potrivit dreptului intern, autoritatea de lucru judecat a acestei hotărâri cuprinde prezenta cauză sau elemente ale acesteia și, dacă este cazul, să examineze consecințele prevăzute de dreptul menționat.

58 Astfel, în lipsa unei reglementări a Uniunii în materie, modalitățile de punere în aplicare a principiului autorității de lucru judecat aparțin ordinii juridice a statelor membre în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora. Ele nu trebuie să fie însă mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare de natură internă (principiul echivalenței) și nici să fie reglementate astfel încât să

facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (Hotărârea din 3 septembrie 2009, Fallimento Olimpicclub, C-2/08, EU:C:2009:506, punctul 24).

- 59 În acest context, în cazul în care instanța de trimitere consideră că autoritatea de lucru judecat a hotărârii Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) nr. 7506 din 1 decembrie 2009 nu este determinantă pentru soluționarea litigiului principal, această instanță va fi chemată să interpreteze dreptul național aplicabil, în măsura posibilului, în lumina textului și a finalității Directivei 97/13 pentru a respecta obligațiile care decurg din aceasta. Astfel cum reiese din jurisprudența constantă a Curții, această obligație de interpretare conformă a dreptului național este inerentă sistemului Tratatului FUE, întrucât permite instanțelor naționale să asigure, în cadrul competențelor lor, deplina eficacitate a dreptului Uniunii atunci când soluționează litigiile cu care sunt sesizate. Ea presupune ca instanța de trimitere să ia în considerare, dacă este cazul, întregul drept național pentru a aprecia în ce măsură acesta poate fi aplicat într-un mod care să nu conducă la un rezultat contrar dreptului Uniunii, în special Directivei 97/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 noiembrie 2016, Ognyanov, C-554/14, EU:C:2016:835, punctele 59 și 66).
- 60 Trebuie precizat că cerința unei interpretări conforme include obligația instanțelor naționale, inclusiv a celor de ultim grad, de a modifica, dacă este cazul, o jurisprudență consacrată dacă aceasta se întemeiază pe o interpretare a dreptului național incompatibilă cu dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2018, IR, C-68/17, EU:C:2018:696, punctul 64 și jurisprudența citată).
- 61 Prin urmare, o instanță națională nu poate considera în mod valabil că se găsește în imposibilitatea de a interpreta o dispoziție națională în conformitate cu dreptul Uniunii doar pentru motivul că această dispoziție a fost interpretată într-un sens care nu este compatibil cu dreptul menționat sau este aplicată într-un asemenea mod de autoritățile naționale competente (Hotărârea din 24 iunie 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punctul 79).
- 62 În speță, astfel cum reiese din răspunsul la prima întrebare, Consiglio di Stato (Consiliul de Stat), statuând, în hotărârea nr. 7506 din 1 decembrie 2009, că redevența impusă pentru anul 1998 Telecom Italia, titulară a unei autorizații existente la data intrării în vigoare a Directivei 97/13, era datorată, a interpretat, astfel cum reiese din răspunsul dat la prima întrebare preliminară, dreptul național într-un sens care nu este compatibil cu dreptul Uniunii, astfel cum a fost interpretat de Curte în Hotărârea din 21 februarie 2008, Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106).
- 63 În consecință, în cadrul ipotezei avute în vedere la punctul 59 din prezenta hotărâre, ar reveni instanței de trimitere sarcina de a asigura efectul deplin al dreptului Uniunii, înlăturând, dacă este necesar, din oficiu aplicarea interpretării reținute de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) în Hotărârea nr. 7506 din 1 decembrie 2009, din moment ce această interpretare nu este compatibilă cu dreptul Uniunii (Hotărârea din 8 noiembrie 2016, Ognyanov, C-554/14, EU:C:2016:835, punctul 70).
- 64 În schimb, dacă instanța de trimitere consideră că, potrivit dreptului național, autoritatea de lucru judecat pe care o are hotărârea Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) nr. 7506 din 1 decembrie 2009 acoperă cauza principală și stabilește astfel soluția care trebuie dată acesteia, trebuie amintită importanța pe care o are principiul autorității de lucru judecat atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinile juridice naționale. Astfel, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este necesar ca hotărârile judecătorești rămase definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare a acestor căi de atac să nu mai poată fi contestate (Hotărârea din 3 septembrie 2009, Fallimento Olimpicclub, C-2/08, EU:C:2009:506, punctul 22 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 11 septembrie 2019, Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, punctul 26).

- 65 În această privință, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că dreptul Uniunii nu impune unei instanțe naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă, printre altele, autoritate de lucru judecat unei decizii, chiar dacă acest lucru ar permite remedierea unei încălcări a unei dispoziții a dreptului Uniunii, indiferent de natura acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 68).
- 66 În consecință, dreptul Uniunii nu impune unui organ judiciar național obligația din principiu ca, pentru a ține seama de interpretarea unei dispoziții relevante a acestui drept adoptată de Curte, să revină asupra deciziei sale care a dobândit autoritate de lucru judecat (Hotărârea din 11 septembrie 2019, Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, punctul 28).
- 67 În orice caz, trebuie amintit că principiul răspunderii unui stat membru pentru prejudicii cauzate particularilor prin încălcări ale dreptului Uniunii care îi sunt imputabile este inerent sistemului tratatului, indiferent dacă originea prejudiciului este imputabilă puterii legislative, judiciare sau executive (Hotărârea din 30 septembrie 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punctele 30 și 32).
- 68 Având în vedere rolul esențial jucat de puterea judecătorească în protecția drepturilor de care beneficiază particularii în temeiul normelor dreptului Uniunii, deplina eficacitate a acestora ar fi repusă în discuție, iar protecția drepturilor pe care le recunosc ar fi slăbită dacă s-ar exclude ca particularii să poată obține, în anumite condiții, reparație atunci când drepturile lor sunt lezate printr-o încălcare a dreptului Uniunii imputabilă unei decizii a unei instanțe de ultim grad dintr-un stat membru (Hotărârea din 30 septembrie 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punctul 33).
- 69 Pe de altă parte, ca urmare, printre altele, a împrejurării că o încălcare a drepturilor conferite de dreptul Uniunii printr-o decizie care a devenit definitivă și a dobândit astfel autoritate de lucru judecat nu mai poate, în mod normal, să facă obiectul unei remedieri, particularii nu pot fi privați de posibilitatea de a angaja răspunderea statului pentru a obține, pe această cale, o protecție juridică a drepturilor lor recunoscute de dreptul Uniunii (Hotărârea din 24 octombrie 2018, XC și alții, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 58).
- 70 Astfel, din cererea de decizie preliminară reiese că, în cauza principală, Telecom Italia a introdus împotriva statului italian o acțiune în răspundere civilă pentru exercitarea incorectă a funcției jurisdicționale și că Corte d'appello di Roma (Curtea de Apel din Roma) a admis contestația formulată, constatând încălcarea vădită a dreptului Uniunii de către Consiglio di Stato (Consiliul de Stat).
- 71 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că nu impune unei instanțe naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă autoritate de lucru judecat unei hotărâri judecătorești, chiar dacă aceasta ar permite remedierea unei încălcări a unei dispoziții de drept al Uniunii, ceea ce nu exclude posibilitatea persoanelor interesate de a angaja răspunderea statului pentru a obține pe această cale o protecție juridică a drepturilor lor recunoscute de dreptul Uniunii.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 72 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

- 1) **Articolul 22 alineatul (3) din Directiva 97/13/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 10 aprilie 1997 privind un cadru comun pentru autorizațiile generale și licențele individuale în domeniul serviciilor de telecomunicații trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care prelungeste, pentru anul 1998, obligația impusă unei întreprinderi de telecomunicații titulare a unei autorizații existente la data intrării în vigoare a acestei directive de a plăti o redevență calculată în funcție de cifra de afaceri, și nu doar în funcție de cheltuielile administrative de eliberare, de gestionare, de control și de punere în aplicare a regimului de autorizare generală și de licențe individuale.**
- 2) **Dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că nu impune unei instanțe naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă autoritate de lucru judecat unei hotărâri judecătorești, chiar dacă aceasta ar permite remedierea unei încălcări a unei dispoziții de drept al Uniunii, ceea ce nu exclude posibilitatea persoanelor interesate de a angaja răspunderea statului pentru a obține pe această cale o protecție juridică a drepturilor lor recunoscute de dreptul Uniunii.**

Semnături